

از پيله برون آى

راهكارهاى عملى براى تدرىس در كلاس‌هاى چند پاىه

*محمدمامى بزى

*اىوب شىخان زئى

*عبدالغفار ابركار

*چكىده

وجود كلاس‌هاى چند پاىه در تمامى كشورهاى دنيا به دلاىلى مانند جمعىت كم مدارس، كمبود نىروى انسانى، صعب‌العبور بودن مناطق و ... امرى اجتناب‌ناپذىر مى‌باشد. اما در برخورد با اىن پدیده مى‌توان دو روىكرد كاملاً متفاوت را در پىش گرفت. روىكرد اول اىن است كه ما به اىن پدیده به‌عنوان يك تهديد بنگرىم و دیدى كاملاً منفى داشته باشىم. روىكرد دوم نقطه‌ى مقابل روىكرد اول است، يعنى به كلاس چند پاىه به‌صورت يك فرصت بنگرىم و راهكارهاى براى موفقىت بىشتر دانش‌آموزان و لذت از كلاس‌هاى چندپاىه در پىش بگىرىم. در اىن مقاله ما سعى خواهىم كرد تا روىكردهاى عملى براى استفاده در كلاس‌هاى چندپاىه ارائه دهىم.

***كلمات كلىدى: كلاس چندپاىه، تدرىس چندپاىه، روش تدرىس

۱. مقدمه

كلاس چندپاىه روش بسىار مهم و مناسبى براى كمك به دانش‌آموزانى است كه به دلىل زندگى در روستاهاى فقىر، كوچك و دورافتاده^۱ از آموزش محروم شده‌اند. از طرىق كلاس‌هاى چند پاىه مى‌توان براى اىن كودكان شراىط تحصىل مطابق با اهداف توسعه‌ى آموزش و پرورش را فراهم آورد. بسىارى از معلمانى كه در چىن، كلمبىا، هند، اندونزى، فىلىپىن، وىتنام و ... مشغول به تدرىس هستند به ناچار مجبور به تدرىس در كلاس‌هاى چندپاىه هستند. تدرىس در كلاس چندپاىه كار آسانى نىست اما روشى است تا از آن طرىق به كودكان مفاهىم آموزش را منتقل كرد و مهارت‌هاى براى زندگى بهتر در آىنده به آن‌ها آموخت. در بسىارى از سىستم‌هاى آموزش، كلاس چندپاىه را انتخاب دوم مى‌دانند و اعتقاد دارند كه دولت‌ها با ساختن مدارس بىشتر و استخدام معلمان بىشتر باىد

^۱ Remote

از ایجاد کلاس‌های چندپایه جلوگیری کنند، اما در کشورهای جنوب شرقی آسیا، اروپا، استرالیا و آمریکای شمالی، کلاس چند پایه انتخاب اول است زیرا:

- به کودکان به‌خصوص کودکان روستاهای دورافتاده و محروم در داشتن حق آموزش و یادگیری نیازها و خواسته هایشان کمک می‌کند.

- رویکردی مناسب در صرفه‌جویی هزینه‌هاست بدون اینکه کودکی از امر آموزش کنار گذاشته شود.

- دانش‌آموزان را تشویق به یادگیری می‌کند و به آن‌ها در ارتقای همبستگی و مشارکت و همچنین رقابت سالم و تقویت مهارت‌های درون فردی و رهبری و توسعه‌ی روحیات انجام کار گروهی کمک می‌کند.

- به معلم در برنامه‌ریزی مؤثرتر و استفاده‌ی بهینه از زمان کمک می‌کند.

۲- راهکارهایی عملی برای تدریس در کلاس‌های چندپایه

۲-۱. استفاده از مزیت گوناگونی درون و بین گروهی

تفاوت در زمینه‌ی خانوادگی، سنت‌های نژادی/ زبانی و شرایط اجتماعی اقتصادی متفاوت و سطح توانایی متفاوت (تعدادی به پیش‌دبستانی رفته و بعضی نرفته‌اند) در یک پایه خود یک چالش بزرگ است. ترکیب این چالش‌ها در یک کلاس با بیش از یک پایه خود یک چالش بزرگتر ایجاد می‌کند. این موضوع نه تنها به دانش و مهارت ویژه نیاز دارد بلکه به ویژگی‌های شخصیتی نیاز دارد تا از این تفاوت‌ها استقبال کند. نکته‌ای که در اینجا اهمیت دارد این است که تفاوت نه تنها نباید به عنوان یک چالش دیده شود بلکه باید به آن به دید یک فرصت برای فراهم کردن آموزش با کیفیت‌تر برای تمام دانش‌آموزان نگاه کرد.

۲-۲. تعادل زمانی و انجام چندکار به‌صورت همزمان

رمز موفقیت معلم کلاس چندپایه، ایجاد تعادل زمانی به‌صورت مؤثر در کلاس درسش می‌باشد. این موضوع زمانی تبدیل به یک چالش زیبا می‌شود که نیازهای یادگیری متفاوت گروهی و فردی دانش‌آموزان را درک می‌کنید و فعالیت‌هایی را آماده می‌کنید که تمام گروه‌های دانش‌آموز را در محیط چندپایه درگیر می‌کند و فرصتی برای توسعه‌ی مؤثر مهارت‌های جدید برای آن‌ها فراهم می‌شود.

۲-۳. درگیر کردن دانش‌آموزان و متمرکز کردن آن‌ها بر یادگیری

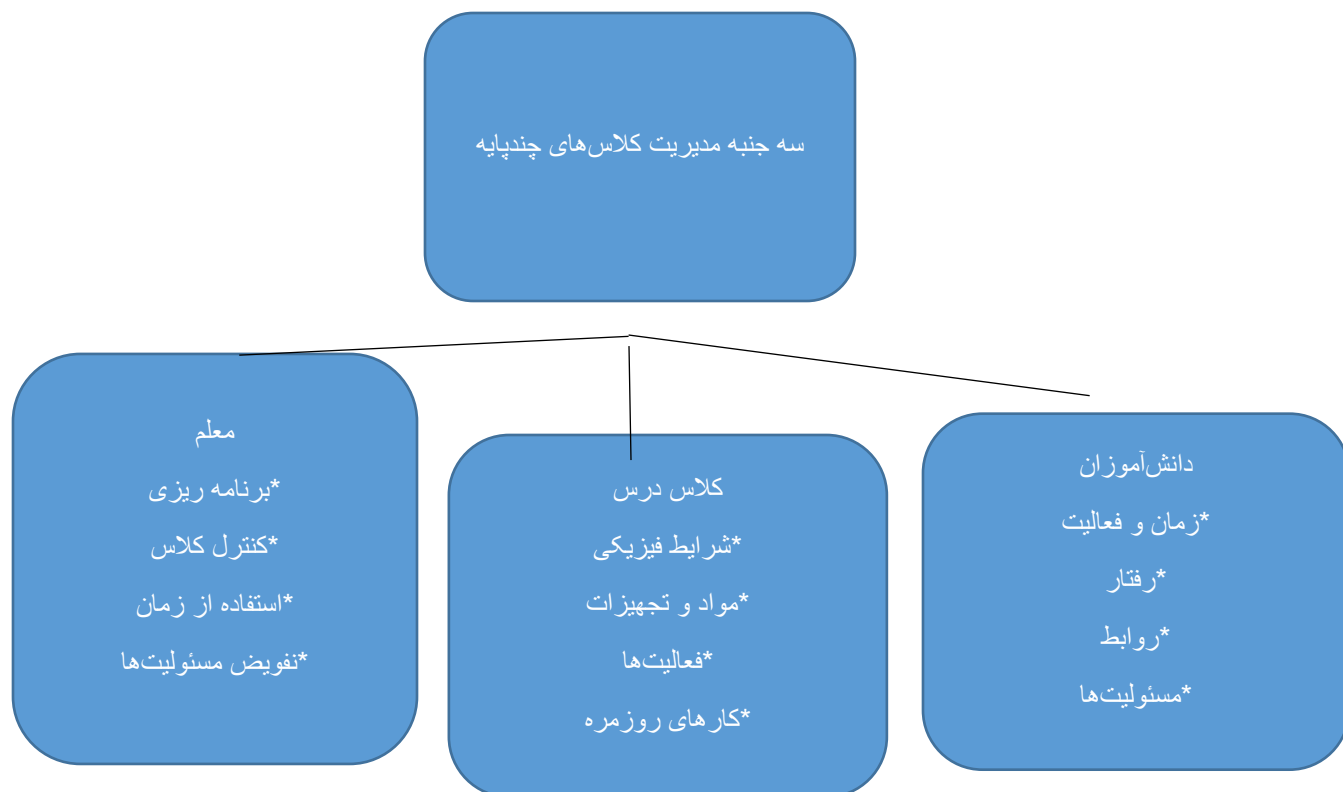
مسئولیت شما به‌عنوان یک معلم چندپایه این است که فضایی برای هر گروه خلق کنید تا دانش‌آموزان در هر فعالیت درگیر باشند. فعالیت‌ها باید به اندازه‌ی کافی معنادار و مفهومی باشند که حواس دانش‌آموزان در حین فعالیت پرت نشود. معلم نیز در حین فعالیت باید همراه دانش‌آموزان باشد.

۲-۴. به‌عنوان یک معلم چندپایه، پیلای خود را بشکنید

با توجه به دورافتاده بودن اکثر مناطقی که معلمان چندپایه تدریس دارند، احتمالاً این احساس در تمام معلمان وجود دارد. این موضوع باعث می‌شود تا رسیدن به سطح بالاترین بهره‌وری در تدریس برای شما دشوار باشد. چنین احساسی باعث می‌شود تا نتوانید راهکارهایی خلاقانه برای پیشبرد اهداف آموزشی‌تان بیابید و به کار ببرید. در نتیجه سعی کنید پیلای تنهایی و دورافتاده بودن را در وجود خود بشکنید و از آن بیرون بیابید، برای این کار می‌توانید جلسات متناوبی با سایر معلمان تشکیل دهید و منابع و تجربیات خود را به اشتراک بگذارید. همچنین ایجاد گروه‌هایی در شبکه‌های مجازی و جذب همکاری سازمان‌های مختلف نیز می‌تواند به شما ایده‌های بهتری برای موفقیت در کلاس درستان بدهد.

۳. مدیریت یک کلاس چندپایه

تدریس چندپایه به معنای سازماندهی کلاسی، مدیریت دانش‌آموزان و نهایتاً انتقال موفقیت‌آمیز اهداف برنامه‌ی درسی به دانش‌آموزان است. مسئولیت شما به‌عنوان یک معلم چندپایه، برنامه‌ریزی و سازماندهی کلاس درس برای رسیدن به بهترین نتیجه با توجه به فضا و منابع در دسترس می‌باشد. مدیریت کلاس چندپایه شامل سه جنبه می‌باشد. (شکل ۱)

شکل ۱- سه جنبه‌ی مدیریت کلاس‌های چندپایه^۲

به‌عنوان یک معلم چندپایه، شما کلید برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت دامنه‌ای از فعالیت‌های مناسب برای هر پایه و فعالیت‌های ترکیبی برای تمام پایه‌ها هستید تا دانش‌آموزان را در یادگیری درگیر کنید. کارآیی و اثربخشی شما بستگی به خلق کلاسی سیال از جهت یادگیری آن هم با توسعه‌ی فعالیت‌های هیجانی و شبیه‌سازی از فرد گرفته تا گروه دارد. شما نقش محوری در مدیریت کلاس به روش‌های زیر دارید:

* برنامه‌ریزی برای استفاده از فضای کلاس درس، مخصوصاً در چینه‌ساز منقطع‌صندلی‌ها هم برای خود و هم برای دانش‌آموزان

^۲ Adapted from a figure published by the Ministry of Basic Education and Culture (۱۹۹۶), Teacher Basic Competencies Manual. Windhoek, Republic of Namibia.

- * برنامه‌ریزی و تدریس چند درس به‌صورت همزمان
- * طراحی فعالیت‌هایی برای درگیر کردن دانش‌آموزان در امر تدریس
- * ساختن، تنظیم و استفاده از ابزار و وسایل در امر تدریس
- * توسعه نورم‌های رفتاری که از دانش‌آموزان انتظار می‌رود آن‌ها را یاد بگیرند.

۴. درک وضعیت موجود و خلق دورنمای آتی

- برای درک مؤثر این موضوع، شما نیاز به تمرکز روی سطوح مختلف مدیریت کلاس دارید. این کار با ارزیابی وضعیت کنونی کلاس درس و آنچه شما می‌خواهید در آینده باشد، شروع می‌شود.
- زمانی که شما به‌عنوان یک معلم چندپایه در یک مدرسه گماشته شدید، ضروری است که زمانی را اختصاص دهید تا درک درستی از وضعیت موجود کلاس چندپایه‌ی خود به دست آورید. شما می‌توانید با پرسیدن سؤالات زیر کارتان را شروع کنید:
- * مدرسه‌ی شما در کجا قرار گرفته است؟ دانش‌آموزان شما چه مسافتی را برای رسیدن به مدرسه طی می‌کنند؟
 - * چه پایه‌هایی را تدریس می‌کنید؟ دانش‌آموزان با چه سن و مهارت‌هایی در کلاس شما هستند؟
 - * دانش‌آموزان شما از چه بافت فرهنگی و زمینه‌ی خانوادگی می‌آیند؟ وضعیت اقتصادی آن‌ها چگونه است؟
 - * دانش‌آموزان شما با چه زبانی در خانه صحبت می‌کنند؟ در چه سطحی با زبان ملی آشنایی داشته و صحبت می‌کنند؟ اطمینان پیدا کنید که آیا تدریس شما به زبان ملی را می‌فهمند یا خیر؟
 - * چه تعداد دانش‌آموز تجربه‌ی پیش‌دبستانی را دارند؟
 - * آیا دانش‌آموزی با نیازهای ویژه مثلاً مشکلات جسمی یا شناختی دارید یا خیر؟
 - * چه منابعی برای بهتر کار کردن در کلاس درس نیاز دارید؟
 - * با توجه به برنامه‌ی درسی ملی یا محلی، چه چیزهایی را باید به هر پایه تدریس کنید؟
 - * آیا والدین دانش‌آموزان از مدرسه حمایت و پشتیبانی می‌کنند؟

زمانی که به‌طور دقیق وضعیت موجود کلاس چندپایه خود را درک کردید، تصویری واضح از آینده کلاسی که می‌خواهید ترسیم کنید.

زمانی که شما آینده‌ی کلاس را ترسیم کردید، شما می‌توانید آن را با برنامه‌ریزی و نوشتن جملات واضح و ساده به عمل درآورید.

۵. نکاتی عملی در مدیریت کلاس‌های چندپایه

- کلاستان را برای تدریس آماده کنید.
- گروه‌ها و فعالیت‌ها را سازماندهی کنید.
- در استفاده از زمان، انعطاف‌پذیر باشید.
- فعالیت‌ها را زمان‌بندی کنید و مسئولیت‌ها را تفویض کنید.
- از قوانین مثبت استفاده کنید.
- نشان دهید که به ویژگی‌های منحصربه‌فرد هر دانش‌آموز حساس بوده و توجه دارید.
- برنامه‌ی درسی و برنامه‌های کلاسی را مطابق با کلاس خودتان بومی‌سازی کنید.
- از ابزار و تجهیزات آموزشی در تدریس استفاده کنید.
- در تدریس خود راهبرد داشته باشید.
- در حالی که به یک پایه درس می‌دهید، سایر پایه‌ها را مستقلاً مشغول فعالیت کنید.
- یک موضوع را به تمام پایه‌ها اما با سطح دشواری متفاوت تدریس کنید.
- یادگیری دانش‌آموزان را ارزیابی کنید.
- مهارت خود ارزیابی را در دانش‌آموزانتان تقویت کنید.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

وجود کلاس‌های چندپایه با توجه به شرایط جغرافیایی و محدودیت اقتصادی دولت‌ها، امری اجتناب‌ناپذیر است. اما این دیدگاه سیستم آموزشی و معلمان به این موضوع است که می‌تواند آن را به یک چالش بحرانی یا یک فرصت یادگیری تبدیل کند.

در این مقاله ما نکات عملی برای مواجهه با این پدیده را بیان کردیم و امیدواریم که معلمان کشور عزیزمان از این نکات استفاده‌ی لازم را ببرند و به کلاس چندپایه به دید یک فرصت بنگرند.

۷. منابع و مآخذ

۱. Aikman, S. and Pridmore, P. ۲۰۰۱. Multigrade Schooling in Remote Areas of Vietnam. *International Journal of Education Development*, Vol. ۲۱, No. ۶, pp. ۵۲۱-۵۳۶. <http://www.vnseameo.org/zakir/MSRA/۲۰in/۲۰VN.pdf> (Accessed ۳۰ November ۲۰۱۲.)

۲. Bajracharya, R. and Bajracharya, H. ۲۰۰۳. Multi-grade & Multi-class Teaching Practices in Nepal. Kathmandu, Research Centre for Educational Innovation and Development (CERID). (Contribution presented during the development of the Asia Pacific Curriculum – UNESCO-IBE.) http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/COPs/Pages_documents/Resource_Packs/TTCD/۶_۳_۳_CS_NPMultigradeMulticlass.pdf (Accessed ۳۰ November ۲۰۱۲.)

۳. Beneviste, L.A. and McEwan, P.J. ۲۰۰۰. Constraints to Implementing Educational Innovations: The Case of Multigrade Schools. *International Review of Education*, Vol. ۴۶, No. ۱/۲, pp. ۳۱-۴۸.

۴. Berry, C. and Little, A.W. ۲۰۰۶. Multigrade and Multi-age Teaching in Classrooms in London, England. Little, A.W. (ed.) *Education for All and Multigrade Teaching: Challenges and Opportunities*. Amsterdam, Springer.

- Δ. Blum, N. 2009. Small NGO Schools in India: Implications for Access and Innovation. Compare, Vol. 39, No.2. <http://content.ebscohost.com/pdf9/pdf/2009/VUR/01Mar09/37139724.pdf> (Accessed 30 November 2012.)
- Ε. Debbie, R. 1998. Mixed-Age Grouping: What Does the Research Say, and How Can Parents Use This Information? <http://www.kidsource.com/kidsource/content4/mixed.age.group.pn.html> (Accessed 12 December 2012.)
- Υ. Hargreaves, E., Montero, C., Chau, N., Sibli, M. and Thanh, T. 2001. Multigrade Teaching in Peru, Sri Lanka and Vietnam: An Overview. International Journal of Educational Development, Vol. 21, No. 6, pp. 499-520.
- Λ. Hopkins, D. and Ellis, P.D. 1991. The Effective Small Primary School: Some Significant Factors. School Organisation Vol. 11, No. 1, pp. 115-122.
- Θ. Hussain, R. and Retallick, J. 2005. Teaching and Learning in Multigrade Classes. Retallick, J. and Farah, I. Transforming Schools in Pakistan: Towards the Learning Community. Karachi, Pakistan, OUP.
- Ι. Kishore, L. 2010. Single Teacher Schools and Multi-Grade Teaching in Bangladesh.
- Κ. Meyenn, B., Squires, D. and Woolley, M. 1994. Evaluation of the Multigrade Teaching Project in Vietnam. Hanoi, UNICEF
- Λ. Miller, B. A. 1989. The Multigrade Classroom: A Resource Handbook for Small, Rural Schools. Portland, OR, USA, Northwest Regional Educational Laboratory. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 320 719).
- Μ. UNESCO. 1988. Multiple Class Teaching in Primary Schools: A Methodological Guide. Bangkok: UNESCO, Asia and the Pacific Programme of Educational Innovation for Development.
- Ν. Yusuf, A., Ajidagba, U. A., Olumorin, C. O., Oniyangi, S. O., Ahmed, M. A., Daramola, F. O. and Ibraheem T. O. 2011. Achievement Effects of Multigrade Teaching on the Basic School Pupils in Patigi Emirate, Nigeria: Teachers' Perception. Business Administration and Management, Vol. 1, No. 5, pp. 144-48